

Natuurtoets Jeruzalem

Gemeente Amsterdam
Dienst Ruimtelijke Ordening

Planteam Groen, Recreatie en Water

September 2009

Inhoud

1. Samenvatting	3
2. Inleiding.....	4
3. Wettelijke kaders	5
4. Markante soorten en omstandigheden	8
5. Consequenties + conclusies natuurwetgeving	10
6. Aanbevelingen.....	11

1. Samenvatting

In de wijk Jeruzalem zal een stedelijk vernieuwingsplan worden gerealiseerd. Hierbij zal er naast de sloop van de huidige woningen ook een aantal woningen worden gerenoveerd. De ligging van het gebied is aangegeven op onderstaande afbeelding 1.

Afbeelding 1. Ligging van het plangebied

Stadsdeel Oost- Watergraafsmeer heeft de ambitie om de ecologische waarde in dit gebied te waarborgen.

Voor wat betreft natuur, ecologie en landschap zijn de mogelijke consequenties van de natuurwetgeving voor de planvorming en de kansen voor natuur in het gebied onderzocht. Het natuuronderzoek is gericht op het in algemene zin vaststellen van de natuurwaarden van het gebied en daarbij in het bijzonder extra aandacht te geven aan het mogelijke voorkomen van belangrijke planten- en diersoorten in het kader van de Flora en Faunawet¹. In het plangebied komt de huismus voor en dit is een beschermde Rode lijstsoort. Hiervoor dient een ontheffing te worden aangevraagd. Verder zijn hier qua flora geen beschermde soorten waargenomen. Onder de broedvogels zijn, behalve de huismus, geen soorten waargenomen waarvan het nest een vaste verblijfplaats is in de zin van artikel 11 van de Flora- en faunawet. Dit betekent, dat de nesten gedurende de broedtijd zijn beschermd, maar daarbuiten niet. Het broedseizoen verloopt van half februari tot half augustus. Indien er een bouwblok gesloopt of gerenoveerd gaat worden, dient er een vervolgonderzoek naar nestplaatsen van de mussen uitgevoerd te worden.

¹ Tevens is parallel aan de natuurtoets onderzoek gedaan naar de aanwezigheid van vleermuizen in het gebied. De onderzoeksresultaten worden separaat geleverd.

2. Inleiding

In juli 2009 is ten behoeve van de op te stellen natuurtoets voor Jeruzalem een aantal inventarisaties uitgevoerd. Onderzocht is met welke voorwaarden vanuit de natuurwetgeving rekening gehouden moest worden. De conclusie was dat er bij werkzaamheden en ook bij onderhoud rekening moet worden gehouden met de aanwezigheid van beschermde verblijfplaatsen van een huismussenkolonie.

Beschrijving van het gebied

Jeruzalem bevindt zich in Oost-Watergraafsmeer en is gesitueerd tussen de Hugo de Vrieslaan, de Middenweg, de Kruislaan en de Maxwellstraat. Het gebied is gelegen tussen begraafplaats De Nieuwe Ooster en park Frankendael wat qua ecologische waarde hoger scoort dan Jeruzalem zelf. Tussen deze gebieden vindt uitwisseling van soorten uit, zo zullen de waargenomen broedvogels in het plangebied foerageren en nesten in deze gebieden. Zie hiervoor onderstaande afbeelding 2.

Afbeelding 2. Uitwisseling van soorten tussen de aangrenzende gebieden

Werkwijze

Deze natuurtoets geeft naast de voor de natuurwetgeving verplichte onderdelen ook advies over de wijze van inrichting, waarmee de natuur gestimuleerd kan worden. Voor de natuurtoets zijn de volgende veldonderzoeken gedaan:

- Biotoopinspectie, aangetroffen en verwachte soorten;
- Gebouwinspectie op mogelijke verblijfplaatsen van vleermuizen. De verwachting is dat het hier een vleermuizenarm gebied betreft; het vleermuisonderzoek is uitbesteed aan BenDNatuuradvies (Floor van der Vliet);
- Inventarisatie van broedvogels (vooral gericht op mussenkolonies). Dit is uitgevoerd op woensdag 15 juli;

3. Kaders

3.1 Wettelijk kader algemeen

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op mogelijke toepasbaarheid van het vigerende natuurbeleid op Jeruzalem. We hebben het dan vooral over de toepassing van de twee richtlijnen van het Europese natuurbeleid; de Habitat- en de Vogelrichtlijn en relevante relaties met de Flora- en faunawet, welke in 2002 van kracht is geworden. In verband met de Flora- en faunawet wordt aandacht besteed aan de aanwezigheid van de zogenaamde rode lijst soorten. Dit zijn soorten die in Nederland in de gevarenzone verkeren door hun kwetsbaarheid, zeldzaamheid en of achteruitgang in ons land. Uit een eerste analyse bleek, dat Jeruzalem niet wordt gerekend tot de door het rijk aangewezen Habitat- en Vogelrichtlijngebieden. Toetsing aan het natuurbeleid vindt in dit rapport derhalve plaats aan de hand van de in de Habitatrichtlijn opgenomen planten- en diersoorten en alle rode lijst soorten.

1. Gebiedsbescherming - Natuurbeschermingswet 1998: Natura 2000

Vogelrichtlijngebieden of Speciale Beschermingszones zoals bedoeld in de Europese Vogelrichtlijn (nu geïmplementeerd in de Natuurbeschermingswet 1998) en Habitatrichtlijngebieden liggen niet in de nabijheid van het plangebied. Jeruzalem maakt dan ook geen deel uit van de Europese ecologische hoofdstructuur (Natura 2000).

2. Flora- en Faunawet: soortbescherming

Artikel 2 behandelt de algemene, voor iedereen geldende zorgplicht, voor alle in het wild levende dieren, inclusief hun leefomgeving en voor alle planten en hun groeiplaats. Lid 2 stelt dat handelingen waarvan redelijkerwijs kan worden aangenomen dat men de nadelige gevolgen voor de natuur kan weten of vermoeden, voorkomen moeten worden. Voor zover die gevolgen niet voorkomen kunnen worden moeten de effecten van die handelingen worden beperkt of ongedaan gemaakt.

Artikelen 8 tot en met 13 zijn verbodsbepalingen waarin de mogelijk nadelige handelingen worden genoemd. Het betreft zowel evident nadelige handelingen, zoals doden of vernielen van nesten, als indirect nadelige handelingen, zoals aantasting van de leefomstandigheden, verstoring of verontrusting.

Par. 1	<i>Bepalingen betreffende planten op hun groeiplaats</i>
art. 8	Het is verboden planten, behorende tot een beschermde inheemse soort, te plukken, te verzamelen, af te snijden, uit te steken, te vernielen, te beschadigen, te ontwortelen of op enigerlei wijze van hun groeiplaats te verwijderen.
Par. 2	<i>Bepalingen betreffende dieren in hun natuurlijke leefomgeving</i>
art. 9	Het is verboden dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te doden, te verwonden, te vangen, te bemachtigen of met het oog daarop op te sporen.
art. 10	Het is verboden dieren behorende tot een beschermde inheemse soort opzettelijk te verontrusten.
art. 11	Het is verboden nesten, holen of andere voortplantings of vaste rust- of verblijfplaatsen van dieren behorende tot een beschermde inheemse soort te vernielen, uit te halen, weg te nemen of te verstoren.
art. 12	Het is verboden eieren van dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te zoeken, te rapen, uit het nest te nemen, te beschadigen of te vernielen.
art. 13	Het is verboden planten of producten van planten, of dieren (...) behorende tot een beschermde inheemse of beschermde uitheemse plantensoort onderscheidenlijk een beschermde inheemse of beschermde uitheemse diersoort (...) te vervoeren, ten vervoer aan te bieden, af te leveren (...) of onder zich te hebben.

Artikel 75 gaat over de mogelijkheden van vrijstelling of ontheffing. Op grond van artikel 75, lid 5, van de Flora- en faunawet worden ontheffingen slechts verleend wanneer er geen afbreuk wordt gedaan aan een gunstige staat van instandhouding van de soort. Op grond van artikel 75, lid 6, aanhef en onder c, wordt in het geval van soorten die zijn opgenomen op bijlage IV van de EU-Habitatrichtlijn, ontheffing slechts verleend wanneer er, naast de voorwaarde dat geen afbreuk wordt gedaan aan een gunstige staat van instandhouding van de soort, geen andere bevredigende oplossing bestaat en met het oog op andere, bij algemene maatregel van bestuur aan te wijzen, belangen.

Voor een ontheffingaanvraag voor de soorten uit tabel 3 en voor vogels is een uitgebreide toets nodig. Deze bevat de volgende drie criteria:

1. er is geen andere bevredigende oplossing;
2. er is een dwingende reden van groot openbaar belang
3. doet geen afbreuk aan de gunstige staat van instandhouding van de soort;

Als het gaat om een ontheffingsaanvraag in het kader van ruimtelijke inrichting of ontwikkeling wordt ook getoetst op het criterium:

- de werkzaamheden moeten zodanig uitgevoerd worden dat er sprake is van 'zorgvuldig handelen'.

Ontheffing kan voor een periode van vijf jaar worden aangevraagd.

Aan de ontheffing kunnen voorwaarden worden verbonden die betrekking hebben op mitigerende maatregelen of compensatie.

De AMvB onderscheidt drie beschermingsregimes en niet beschermde soorten. Voor vogels geldt een apart regime. Globaal is de betekenis als volgt:

Tabel 1	Algemene soorten	Een ontheffingsaanvraag is niet nodig bij bestendig beheer en onderhoud of bestendig gebruik en ruimtelijke ontwikkelingen
Tabel 2	Overige soorten	Een ontheffingsaanvraag is niet nodig bij bestendig beheer en onderhoud of bestendig gebruik en ruimtelijke ontwikkelingen, mits er voor de uitgevoerde activiteiten een gedragscode is afgesproken met het Ministerie van LNV
Tabel 3	Soorten bijlage IV Habitatrichtlijn/Bijlage 1 AMvB	Als iemand activiteiten onderneemt die zijn te kwalificeren als ruimtelijke ontwikkeling geldt voor soorten in tabel 3 geen vrijstelling. Ook niet op basis van een gedragscode.
	Vogels	De nesten van vogels zijn gedurende het broedseizoen beschermd. Als de werkzaamheden echter buiten het broedseizoen plaatsvinden is er geen ontheffing nodig, voor soorten met 'vaste rust- of verblijfplaatsen', zoals spechten en uilen is het hele jaar een ontheffing nodig
	Niet beschermde soorten	Voor alle soorten geldt de zorgplicht

Bestendig beheer en onderhoud wil zeggen, dat de activiteiten bestaan uit de *voortzetting* van een praktijk die is gericht op behoud van de bestaande situatie.

3.2 Beleidskader

Ecologische Hoofdstructuur: Rijks en Provinciaal beleid

De (P)EHS is een belangrijk middel om de hoofddoelstelling van het natuurbeleid te bereiken: natuur en landschap behouden, versterken en ontwikkelen, als essentiële bijdrage aan een leefbaar Nederland en een duurzame samenleving. De EHS moet er onder meer toe bijdragen dat afspraken over het behoud en het herstel van biodiversiteit worden nagekomen. De Provincie heeft de EHS-opgave verder uitgewerkt. Bij kwantitatieve of kwalitatieve aantasting van de (P)EHS dient volgens in de Nota Ruimte vastgelegde regels gecompenseerd te worden. Jeruzalem bevindt zich niet in de EHS.

Hoofdgroenstructuur: gemeentelijk beleid

In het structuurplan van de gemeente Amsterdam worden een aantal groengebieden planologisch beschermd. Functiewijzigingen zijn mogelijk en moeten aan een toetsingscommissie worden voorgelegd. Jeruzalem bevindt zich niet in de Hoofdgroenstructuur.

Soorten van de Rode lijsten

Eens per tien jaar worden er Rode lijsten opgesteld (een vorm van beleid). Hierop komen soorten die om verschillende redenen sterk achteruitgaan. Voor het Ministerie van LNV zijn de rode lijsten mede richtinggevend voor het te voeren natuurbeleid. Het Ministerie stimuleert dat bij bescherming en beheer van gebieden rekening wordt gehouden met de rodelijstsoorten, en dat zo nodig en zo mogelijk aanvullende soortgerichte maatregelen zullen worden genomen. Bij de soorten in de bijlage is de codering van de Rode lijst opgenomen. De huismus is de enige Rode lijst soort die van toepassing is.

4. Markante soorten en omstandigheden

Huismussen en andere broedvogels

In het plangebied bevindt zich een huismussenkolonie. De aanwezige mussen (zie hiervoor afbeelding 3) nesten vaak onder iets verschoven dakpannen en foerageren voornamelijk in de in het plangebied aanwezige struikvegetatie en grasstroken. Het is echter onduidelijk waar de huismussen zich precies huisvesten, daarom is het wenselijk om vlak vóór de renovatie of sloop van de gebouwen nogmaals een controle uit te voeren. Nesten van huismussen zijn namelijk jaarrond beschermd.

Afbeelding 3. Foeragerende huismussen

Verder zijn in het gebied aangetroffen; blauwe reiger (deze soort broedt op begraafplaats De Nieuwe Ooster), heggemus, winterkoning, zanglijster, pimpelmees, koolmees en merel. Dit zijn geen soorten waarvan het nest een vaste verblijfplaats is in de zin van artikel 11 van de Flora- en faunawet. Dit betekent, dat de nesten gedurende de broedtijd zijn beschermd, maar daarbuiten niet.

Zoogdieren + amfibieën

Op afbeelding 4 is te zien dat er onder de dakgoot ventilatiekieren en houtplaten aanwezig zijn waar eventueel vleermuizen zich kunnen huisvesten. Hiervoor wordt een separaat onderzoek uitgevoerd.

Afbeelding 4. Potentiële verblijfplaatsen voor vleermuizen

Tevens komen er egels, huisspitsmuizen en bosmuizen in het plangebied voor. Er zijn in het plangebied geen sporen of directe waarnemingen gedaan van amfibieën.

Vegetatie

In het plangebied bevinden zich fraaie robuuste meidoornhagen, platanen, berken, esdoorns, een enkele appelboom en iepen. Verder komen er in de groenstroken hult, buxus, rozen, bramen en sneeuwbes voor.

5. Consequenties + conclusies natuurwetgeving

Gebiedsbescherming

Het Plangebied bevindt zich buiten de Speciale Beschermingszones. Externe werking van het plan op deze gebieden is niet aannemelijk.

Soortbescherming, ontheffing Flora- en faunawet

Tot op heden is er vanuit het vleermuizenonderzoek nog niet aangetoond dat er vleermuizen in het plangebied voorkomen. Tot dusver heeft dit dan ook nog geen consequenties. Het is bij de inventarisatie echter wel duidelijk geworden dat het plangebied geschikt is voor verblijfplaatsen van vleermuizen. Onder de broedvogels is de huismus een soort waarvan het nest een vaste verblijfplaats is in de zin van artikel 11 van de Flora- en faunawet. Dit betekent dat de nesten het gehele jaar zijn beschermd. Indien de werkzaamheden beginnen, dient er een vervolgonderzoek naar de precieze locatie van de nestplaatsen van de huismussen uitgevoerd te worden. Ontheffing voor broedende vogels wordt meestal niet verleend, omdat het in de regel goed mogelijk is om verontrusting in het broedseizoen te voorkomen. Het broedseizoen verloopt van half februari tot half augustus. Voor de andere waargenomen Flora- en Faunasoorten zijn er geen negatieve consequenties voor de planvormingen in het kader van de Flora- en Faunawet. Wel dient er rekening gehouden te worden met de nieuwe richtlijnen voor vogels van het ministerie van LNV.

6. Aanbevelingen

Mitigatie

De ondoordringbare meidoornhagen en het lage struweel zijn niet te inspecteren op broedvogels. Het met fysiek geweld openen van de haag en het lage struweel zou eventueel aanwezige broedvogels verstoren. Dat staat de Flora- en fauna wet niet toe.

Voor het verwijderen van de heg en het struweel is het noodzakelijk om dit buiten het broedseizoen te doen. Voor de beschreven soorten betreft dit de periode half februari tot en met half augustus. Bij het verwijderen dient er van een kant af gewerkt te worden zodat aanwezige zoogdieren zoals de hier voorkomende egels, bosmuizen en huisspitsmuizen, een vluchtroute krijgen geboden. In de naaste omgeving van het plangebied staat voldoende overeenkomstig groen als dat in het plangebied. Dieren vinden daar een goed biotoop.

Compensatie

De omstandigheden voor de mus en andere zangvogels in het plangebied kunnen worden verbeterd door:

- Het aanbieden van nestgelegenheid, door het plaatsen van nestkasten en inpassen van neststenen (bouwsteen met ruimte, om de zoveel stenen) op zijmuren voor mussen, koolmezen en pimpelmezen en het planten van dichte gevelbegroeiing op de aanwezige gebouwen, bijvoorbeeld klimop en bruidssluier;
- Zorgen voor voldoende dakpannen met vogelvide (tevens voor mussen);
- Voor gevarieerd groenbeheer te zorgen, zodat er het hele seizoen een aanbod is van voedsel: plantenzaden en insecten. In de winter eventueel bijvoeren;
- Als struiken en lage bomen; meidoorn, duindoorn, sleedoorn en vlinderstruik te gebruiken, deze zijn geschikt als insectenaantrekkende soorten;
- Voor laag sierplantsoen; vuurdoorn, hondsroos, framboos, braam, zwarte bes te gebruiken. De bessen zijn in najaar en winter voedsel voor vogels, niet alleen voor de mussen maar ook voor de andere aanwezige vogels in het gebied;
- Wintergroene struiken als schuilplaats voor mussen en andere vogels aan te bieden. Indien dicht en ondoordringbaar kunnen lage struiken broedgelegenheid bieden aan zangvogels.